

BETÆNKNINGEN VEDRØRENDE REVISION AF BEGRAVELSESLOVEN OG LIGBRÆNDINGSLOVEN

Af sognepræst *Jørgen Fabricius*

"Efter kristendommens indførelse her i landet blev Begravelsesvæsenet med tiden helt overtaget af kirken, og der blev omkring kirkerne anlagt kirkegårde, som blev de almindelige begravelsespladser for befolkningen". Med disse ord indledes den betænkning som i sommer - i nærmest traditionel ubemærkedhed fra offentlighedens side - udkom vedrørende revision af begravelsesloven og ligbrændingsloven. Betænkningen er udgivet af det af kirkeministeriet den 2. maj 1968 nedsatte udvalg som foruden repræsentanter fra kirke- og justitsministeriet har talt repræsentanter for biskopperne, Københavns Begravelsesvæsen, Dansk Ligbrændingsforening, Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer, Bedemændenes Landsforening samt A/S Arbejdernes Ligkiste Magasin.

Anerkendte dette snævre og kompetente udvalg tydeligt nok de til indledning konstaterede historiske forhold, er det ligeså forståeligt som værdifuldt, at udvalget ved betragtning af situationen i dag, hurtigt har fundet det rigtigst at foreslå ikke blot nogle enkelte lovbestemmelser, men hele dette lovområde, taget op til revision.

Resultatet af udvalgets arbejde er da blevet en ikke alene sikkert disponeret og meget indholdsrig betænkning, men først og fremmest et udkast til en helt ny lov om begravelse og ligbrænding fulgt op med tilhørende udkast til bekendtgørelse og cirkulære. - Iagttages at lovforslaget ophæver gældende bestemmelser i love, anordninger etc. fra 1682 til 1950 hvilke afløses af 20 korte paragrafer i et forbilledligt klart og forståeligt sprog, er der almindelig grund til anerkendelse af udvalget og dets formands virksomhed, denne sidste ikke mindst når det i slutningen af betænkningens indledning kan anføres: "Den hermed foreliggende Betænkning er tiltrådt af alle udvalgets medlemmer". - Hermed sandsynliggøres at udkastet i en ikke fjern fremtid, som det nu er fremlagt eller med kun mindre ændringer, vil blive lov, et forhold der gør det nærliggende at udforme den her meddelte redegørelse for betænkningen, som et optryk paragraf for paragraf af lovudkastet forsynet med kommentarer, hvori især oplyses om, hvorvidt der i hvert enkelt tilfælde er tale om nye bestemmelser, om revision eller om gentagelse af gældende ret eller praksis.

De syv kapitler som meget overskueligt inddeler lovudkastets ialt 20 paragraffer gentages i dette referat tillige med den ordrette gengivelse af paragrafferne.

Almindelig bestemmelse

§ 1. Lig skal enten begraves eller brændes i overensstemmelse med reglerne i denne lov.

Mere enkelt og præcist, ja, man har lyst til at sige: smukkere, kan dette ikke udtrykkes og svarer på bedste måde til titlen i kirkeritualets 9. kapitel som knapt og sikkert lyder: "Om Lig og Begravelse".

Begravelsespladser

§ 2. Begravelse skal foretages på folkekirkens kirkegårde eller andre af kirkeministeren godkendte begravelsespladser, jfr. § 4.

Helt overensstemmende med gældende ret - specielt begravelse-loven af 1907 § 6 - fastholdes kirkeministeriets placering som over-myndighed i bestyrelse af såvel kirkegårde som andre begravelse-pladser og samme forhold gælder kapitlets følgende paragraffer:

§ 3. Bestyrelsen for en folkekirkelig kirkegård kan med kirkeministe-riets tilladelse overlade en del af denne til et trossamfund uden for folkekirken til særskilt brug.

§ 4. Kirkeministeren kan meddele tilladelse til anlæg af kommunale begravelsespladser.

Stk. 2. Kirkeministeren kan meddele trossamfund uden for folkekirken tilladelse til at anlægge egne begravelsespladser.

Stk. 3. Kirkeministeren kan under ganske særlige omstændigheder til-lade anlæggelse af andre begravelsespladser end de i stk. 1 og 2 nævn-te.

Stk. 4. Tilladelse til anlæggelse af begravelsespladser i henhold til stk. 2 og 3 kan gøres betinget af, at der stilles en af kirkeministeren fast-sat sikkerhed for begravelsespladsens vedligeholdelse.

Stk. 5. For de i stk. 1-3 nævnte begravelsespladser fastsættes regler om bestyrelse, tilsyn og benyttelse m.v. i en af kirkeministeren stad-fæstet vedtægt eller i særlige tilfælde på anden måde efter kirkemini-sterens nærmere bestemmelse.

Gennem § 4's ialt fem stykker optages dels gældende ret (stk. 1 og 2), gældende praksis (stk. 3) og nye bestemmelser (stk. 4 og 5). - Kom-munernes nye struktur og dermed også nye muligheder må være bag-grund for at den aldrig benyttede bestemmelse om kommunale kirke-gårde gentages vel egentlig imod lovens øvrige så velovervejede ten-dens! - Tilsvarende har erfaringer - positive såvel som negative - med hensyn til "private gravpladser" været bestemmende for udform-ningen af specielt stk. 4 og 5. Ingen vil formodentlig beklage at man fra stk. 1 har besluttet at fjerne den gamle lovs - næsten kuriøse - be-stemmelse om at det "staa ethvert Trossamfund aabent paa sin Be-

kostning at opføre egne Kapeller" inden denne havde fremkaldt en sand arkitektonisk "biksemad" på kommunale begravelsespladser.

Ligbrænding og anbringelse af askeurner

§ 5. Ligbrænding må kun foretages i krematorier, der er godkendt af kirkeministeren.

Stk. 2. Efter ligbrænding skal asken nedsættes på en af de i §§ 2-4 nævnte begravelsespladser eller anbringes på et andet af kirkeministeren godkendt sted. Kirkeministeren kan dog tillade, at der forholdes med asken på anden sømmelig måde, når der foreligger et bestemt udtalt ønske herom fra afdøde.

Såvel stk. 1 som stk. 2 modsvarer bestemmelser ikke alene i gældende lov om ligbrænding af 18. april 1950, men går så at sige uforandret tilbage til den første lov om ligbrænding fra 1. april 1892.

Begæring om begravelse og ligbrænding

§ 6. Begæring om foretagelse af begravelse eller ligbrænding fremsættes overfor begravelsesmyndigheden, jfr. § 9.

Stk. 2. Fremsættes der ikke af afdødes nærmeste eller andre begæring om foretagelse af begravelse eller ligbrænding, drager kommunen omsorg herfor.

Bliver der her kun plads til en kort og formel refleksion om hvorfor stk. 1 og 2 her ikke har byttet plads, må vi med et suk konstatere at vor tid er blevet så medmenneskelig fattig, at vi finder det uantasteligt korrekt når det i lovudkastet overlades til afdødes "nærmeste eller andre" at fremsætte begæring om begravelse eller ligbrænding, hvilket helt anderledes varmt og rigt i Kirkeritualet fra 1685 kunne overlades "de nærmeste Venner".

Tillige med at de "nærmeste eller andre" - og i mangel også af sådanne: kommunen - fremsætter denne begæring stiller udkastet nu helt rigtigt forslag om, at den eller de samme personer træffer beslutning om hvorvidt begravelse eller ligbrænding skal benyttes og samtidig om hvorvidt præst (fra folkekirken eller andet trossamfund) skal medvirke eller ikke. - Alle erfaringer i forbindelse med afgørelser af disse spørgsmål bekræfter hvor ubetinget rigtigt og samtidigt hvor vanskelig lovgivning her vil være. Det er da af største værdi at lovudkastet i §§ 7 og 8 opstiller regler herfor og at disse - ligesom formodningsreglerne i stk. 2 og 3 i begge paragraffer - udtrykker sig så forbilledligt klart og alment forståeligt som tilfældet er (15-års-aldersgrænsen i §§ 7 og 8 korresponderer rigtigt med bl.a. lov om børne- og ungdomsforsorg).

§ 7. Ved afgørelse af, om liget skal begraves eller brændes, skal ønskes, som afdøde har fremsat efter sit fyldte 15. år, tages til følge.

Stk. 2. Var afdøde ved sin død medlem af en ligbrændingsforening eller lignende sammenslutning anses dette - medmindre andet godtgøres - som udtryk for ønske om ligbrænding.

Stk. 3. Foreligger der ingen tilkendegivelse fra afdøde med hensyn til, om liget skal begraves eller brændes, efterkommes ønsker herom fra den, der har fremsat begæringen, medmindre en herfra afvigende begæring fremsættes af en person, der stod afdøde nærmere.

§ 8. Ved afgørelse af, om en præst skal medvirke, skal ønsker, som afdøde har fremsat efter sit fyldte 15. år, tages til følge.

Stk. 2. Var afdøde ved sin død medlem af folkekirken eller et trossamfund uden for folkekirken, anses dette - medmindre andet godtgøres - som udtryk for ønske om, at en præst skal medvirke.

Stk. 3. Foreligger der intet religiøst tilhørsforhold og ingen tilkendegivelse fra afdøde med hensyn til, om en præst skal medvirke, efterkommes ønsker herom fra den, der har fremsat begæringen, medmindre en herfra afvigende begæring fremsættes af en person, der stod afdøde nærmere.

Det var måske ikke urimeligt - tillige med den her fremsatte helhjertede tilslutning til de nye regler i dette kapitel - at spørge om udvalget ikke med fordel kunne have benyttet - ja, så at sige "genfremkaldt" - ordet: "ligfærd" som den så tydeligt savnede fællesbetegnelse for begravelse og ligbrænding. Ordet har med sin oldnordiske rod plads i alle skandinaviske sprog og udtrykker også i "nu-danske" øren nøjagtigt hvad det drejer sig om.

Begravelsesmyndigheden

I dette femte kapitel præsenteres lovudkastets egentlige nyskabelse nemlig: begravelsesmyndigheden. De væsentlige funktioner som er tænkt henlagt og samlet hos denne myndighed er som allerede refereret fastlagt i §§ 6-8 og §§ 9-10 anviser herefter begravelsesmyndighedens placering og kompetance således:

§ 9. Kirkegårdens eller krematoriets bestyrelse er begravelsesmyndighed.

§ 10. Begravelsesmyndigheden afgør på grundlag af den fremsatte begæring og under iagttagelse af reglerne i §§ 7 og 8, om begravelse eller ligbrænding skal finde sted, og om en præst skal medvirke.

Stk. 2. Begravelse eller ligbrænding må ikke foretages før begravelsesmyndighedens afgørelse foreligger. Ejheller må begravelseshandlingen finde sted, før denne afgørelse foreligger, medmindre særlige omstændigheder taler derfor. Nærmere regler herom fastsættes af kirkeministeren.

Stk. 3. Fremsættes der indsigelse mod begravelsesmyndighedens afgørelse, forelægger denne spørgsmålet for skifteretten. Rettens afgørelse træffes ved kendelse, der ikke kan kæres.

Erindres her at det netop var bestemmelserne i begravelseslovens § 2 "om borgerlige begravelser og disse bestemmelsers anvendelse i praksis, i særdeleshed i tilfælde, hvor afdødes lig skal brændes" samt

justitsministeriets ønske om at fritage politimestrene fra kontrol med at betingelser for ligbrænding opfyldes som først og fremmest lå bag udvalgets nedsættelse må det konstateres at udvalget har løst den stillede opgave. - Når dette er sagt må der her også gives plads for nogen betænkelighed. Med al respekt for udvalgets kompetance og med udelt tillid til menighedsrådenes gode viljer må det nok være rimeligt at stille spørgsmålstegn ved den foreslåede ordnings funktionsdygtighed i de hundreder af landsogne hvor menighedsrådene er kirkegårdsbestyrelsen. I udkastet til cirkulæret antyder udvalget - som tilsyneladende kun mønstre liden personlig erfaring fra landsogne og landkommuner - vel nok noget af denne betænkelighed med afsnittet: "På steder, hvor der ikke findes et særligt begravelsesvæsen eller et kirkegårdskontor, vil det være hensigtsmæssigt, at kirkegårdsbestyrelsen (menighedsrådet, kirkeejeren) udpeger en eller flere personer til på bestyrelsens vegne at modtage og behandle indkomne begæringer". (Det konstateres at der intet vil kunne bebrejdes det menighedsråd som i et landsogn finder det mest praktisk såfremt man herefter til begravelsesmyndighed "udpeger" sognepræsten, men det kan ikke nægtes at en del af intentionen i lovudkastets bestemmelser da ikke tilgodeses). - Skulle forslaget imidlertid, som det nu foreligger, kunne være med til at bane vej for oprettelsen af den administrative hjælp - på norsk: menighedssekretær - som i dag så åbenlyst savnes "imellem" præst og menighedsråd er forslaget både realistisk og dobbelt værdifuldt. - (Efter dette - og i parentes - skal det noteres at betænkningen rigtigt anmærker at oprettelsen af begravelsesmyndigheden på samme tid berøver præsterne nogle beføjelser og fritager dem for et administrativt arbejde; lad nu dette være nok herom og lad iøvrigt ikke disse - begge reelt ubetydelige forhold - blive nævnt i nogen form for indbyrdes relation!).

Begravelseshandlingen

At dette næstsidste kapitel i lovudkastet med fordel havde fået titlen "Ligfærds-handlingen" fremgår med al tydelighed deraf, at alle seks paragraffer under overskriften "Begravelseshandlingen" omhandler såvel begravelse som ligbrænding.

§ 11. Skal en præst medvirke, fastlægges begravelseshandlingens forløb af præsten efter forhandling med den, der har begæret begravelsen eller ligbrændingen foretaget.

§ 12. Begravelse, ved hvilke folkekirkens præster medvirker, foretages i overensstemmelse med folkekirkens ritual.

Stk. 2. Finder ligbrænding sted, skal jordpåkastelsen foregå inden brændingen. Undtagelse herfra kan dog ske efter indhentet tilladelse fra biskoppen.

§ 13. Præster for trossamfund udenfor folkekirken kan foretage begravelse på folkekirkens kirkegårde eller fra dens kapeller efter folkekirkens ritual eller et af kirkeministeren godkendt ritual.

Stk. 2. På kommunale begravelsespladser, jfr. § 4, stk. 1, har alle trossamfunds præster ret til at foretage begravelse efter deres trossamfunds ritual.

§ 14. På folkekirkens kirkegårde eller fra dens kapeller kan der foretages begravelse uden medvirken af en præst. Begravelseshandlingens forløb fastlægges i så fald ved aftale med kirkegårdsbestyrelsen.

§ 15. Såfremt det er sædvane på stedet, at der foretages klokkeringning ved begravelser, skal begæring herom imødekommes, uanset om begravelsen foregår med eller uden medvirken af en præst.

§ 16. Ved en begravelseshandling må intet foretages, der strider imod den sømmelighed og orden, som bør iagttages på kirkegårde.

Umiddelbart betragtet indeholder § 16 egentlig med sin almene udformning hvad der for de fleste vil være afgørende. I betænkningen motiveres imidlertid godt og rigtigt for lovgivningen i de specielle situationer og sammenhænge som behandles i §§ 11-15. Alligevel vil der nok allerede i dag af flere stilles spørgsmålstegn ved f.eks. § 12, stk. 2: hvor længe vil biskopperne lade sig ulejlige med sligt? og til §§ 13 og 14: ligeledes hvor længe vil folkekirkens medlemmer lade andre medborgere - som ved ligfærd gæster os - stå på kirkegården i storm og slud eller på kapellets kolde cementgulv når vi i dag er fuldt ud klare over, at det vi selv har ofret på vore gamle, skønne og lune kirkers herlighed er småting i forhold til vore fælles forfædres indsats?

Kirkeministeren udbad sig i 1968 en lovrevision, som kunne bringe uklare og tidsvarende tilstande til ophør og dette søges her opnået ved en realistisk omstrukturering på hele området, ved indførelse af en række nye bestemmelser og - ved udeladelse af paragraffer, som altså endnu er gældende ret, men skønnes overflødiggjorte eller nedslidte af udviklingen. Mest almen opmærksomhed vil det vel kunne påkalde, at man intetsteds finder bestemmelsen fra den gamle ligbrændingslov's § 5 som endnu bestemmer at det ikke kan "pålægges nogen af folkekirkens gejstlige at forrette jordpåkastelse eller foretage anden kirkelig handling hvor ligbrænding finder sted". - En sejr for ligbrændingstanken - javel! og endnu større for den lovgivning der ved hvor rigtigt det er på områder som disse at sikre samvittigheden og lade sædvanen skabe ret gennem tålmod og tid.

Forskellige bestemmelser

Lovudkastets afsluttende kapitel indeholder - som titlen udsiger - forskellige bestemmelser. Disse giver i sig selv ingen anledning til kommentarer, men de sidste fire paragraffer gengives alligevel her for at fuldende genoptrykket af dette værdifulde lovudkast, og især for at videregive den "status" over lovgivningen som gives med § 19.

§ 17. Lig må ikke gravsættes i kirker eller dertil hørende gravkapeller eller krypter, medmindre dette er særlig hjemlet eller under særlige omstændigheder tillades af kirkeministeren.

§ 18. Kirkeministeren fastsætter nærmere regler for foretagelse af begravelse og ligbrænding.

§ 19. Loven træder i kraft den . . .

Stk. 2. Følgende bestemmelser ophæves:

1) Forordning af 7. november 1682 om begravelser i Danmark og Norge.

2) Forordning af 22. februar 1805 for Danmark og Norge, som forbyder nye gravsteders indretning i kirkerne, og foreskriver de vilkår, under hvilke de nuværende ejendomsbegravelser må afbenyttes.

3) Cancellie-Plakat af 15. januar 1811 angående hvorledes der skal forholdes med tekster til kirkemusik med ligvers.

4) Lov nr. 155 af 30. november 1874 om skifte af dødsbo og fællesbo § 2, 2. pkt.

5) Lov nr. 100 af 19. april 1907 om forskellige forhold vedrørende begravelser.

6) Kgl. anordning nr. 61 af 16. marts 1910 angående adgang for folkekirkens præster til at yde deres medvirken ved ligfærd, hvor ligbrænding finder sted.

7) Kgl. anordning nr. 75 af 26. marts 1910 angående godkendelse af de fra folkekirken afvigende trossamfunds begravelsesritualer.

8) Lov nr. 162 af 18. april 1950 om ligbrænding.

§ 20. Loven finder anvendelse på valgmenighedskirkegårde i det omfang, der ikke er fastsat særlige regler for disse.

Stk. 2. Loven gælder ikke Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

"Forslagets gennemførelse vil ikke påføre statskassen udgifter" står der at læse i de sidste linjer af "Resume af betænkningen", og sådan vil det uden tvivl forholde sig i det store og hele. Det havde næppe været vanskeligt at fremlægge et langt mere radikalt forslag til en ny lov om lig og ligfærd hvorved hele dette lovgivningsområde overflyttedes fra kirkeministeriet til f.eks. justitsministeriet - hvorhen ligbrændingsloven jo hører i dag - eller til måske indenrigs- eller socialministeriet. Hvor stor en udgift en sådan omlægning bort fra menighedsrådene administration ville påføre statens og kommunernes kasser er det kun til at gisne om. Sikkert er det derimod, at der nu ligger et lovudkast parat, som sagligt samler hele dette område under kirkeministerens ressort og korrekt forstående afvejer alle rimelige hensyn. - Århundreders tradition fortsættes hermed på bedste måde præget af den samme forening af oprigtig kærlighed og realistisk respekt som så uforligneligt kom til udtryk når Peder Paladius på sine visitatser belærte de sjællandske menigheder om kirkegården med disse ord: "Ikke mindst skal I have dette sted kært, fordi det til syvende og sidst er her I skal blive længst. Når du med rette og urette har skrabet til dig på din fattige næstes bekostning og følt dig så sikker som den rige mand i lignelsen, så bærer de dig ind på kirkegården. Her endte vore forfædres vej. Vi skal følge efter".